

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner om ändring i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Tredje lagutskottet har behandlat fyra i riksdagens andra kammare väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 264 av herr *Levin*, nr 285 av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.* samt nr 596 och 597 av herr *Lundberg*.

I motionen II: 264 hemställs, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen om ersättning för mistad fiskerätt, att i lagens första paragraf såsom ett tredje stycke tillfogas: »Vid ersättnings bestämmande skall beaktas ej blott den förlust av fiskerätt som ägaren vidkännes utan även den utvidgning av rätten till fritt eller enskilt fiske som ägaren må hava vunnit.»

Motionen II: 285 gäller strandägares rätt till ersättning för utredningsarbete *m. m.* i samband med ansökan om ersättning för mistad fiskerätt. I motionen yrkas »att riksdagen måtte besluta att samma rätt till ersättning för utredningsarbete och liknande förberedelser för domstolsbehandling må tillerkännas strandägare, som styrkt sig ha i laga ordning ansökt om ersättning för mistad fiskerätt som Kungl. Maj:t beslutat eller kommer att besluta i fråga om de för kronans räkning utsedda fiskesakkunniga och övriga experter samt att ersättningarna skall utgå ur förslagsanslag till Ersättning till strandägare för mistad fiskerätt som redan av riksdagen beslutats eller framdeles kan komma att beslutas».

I motionen II: 596 yrkas dels avslag å Kungl. Maj:ts förslag att i ersättning till strandägare för mistad fiskerätt *m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslaganslag av 5 000 000 kronor, dels att riksdagen måtte »hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast möjligt om ett övertagande av de vatten- och fiskerättsområden som till fullo är betalda till dem som krävt ersättning för intrång i fiskerätt».

I motionen II: 597 anhålles, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa »dels att de förutsättningar som riksdagen knöt till lag om gräns mot vatten angående rätt för alla medborgare att få nyttja vattenområde blir respekterade, dels om utredning angående en begränsning av bolagens och större jordägares dispositionsrätt till fauna, flora och vattenområden och eventuellt ett överförande till samhället av markområden då de icke utgör råvarukälla till industriell verksamhet inom området samt skapande av ett effektivt skydd för att skär och holmar efter kusten icke ockuperas av bolag och andra till förfång för allmänhetens rekreation och trivsel».

Över motionerna II: 264 och 285 har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver yttranden inhämtats från Svea hovrätt, kammarkollegiet, stats-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1960. 9 saml. 3 avd. Nr 15*

kontoret, fiskeristyrelsen och ordförandena i samtliga fiskevärderingsnämnder.

Gällande rätt m. m.

I syfte att skapa klarhet i den under flera århundraden diskuterade frågan i vad mån rikets vattenområden skall anses ingå i fastigheterna eller utgöra »allmänt vatten» som ej omfattas av enskild äganderätt, tillskapades efter ett omfattande lagstiftningsarbete *lagen den 1 december 1950 om gräns mot allmänt vattenområde*. Före lagens tillkomst var man vid bedömandet av hithörande frågor hänvisad att söka ledning närmast från vissa delvis oklara och svårtolkade stadganden om gränserna för enskild fiskerätt.

De i nyssnämnda lag intagna bestämmelserna ansluter väsentligen till rådande rättsuppfattning. På vissa ställen medförde lagen dock en utvidgning av det enskilda vattnet och på andra ställen en minskning därav.

Samtidigt med lagen om gräns mot allmänt vattenområde utfärdades *lagen om rätt till fiske*. Rätten till fiske inom olika vattenområden har anknutits direkt till den i lagen om gräns mot allmänt vattenområde genomförda uppdelningen mellan enskilt vatten, som tillhör de enskilda fastigheterna, och allmänt vatten, som ej omfattas av enskild äganderätt. I princip är fisket fritt i allmänt vatten men tillhör jordägaren i enskilt vatten.

I den mån lagen om gräns mot allmänt vattenområde medför minskning av enskilt vattenområde eller lagen om rätt till fiske medför intrång i bestående enskild fiskerätt skall ersättning utgå enligt *lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt*.

De fall då ersättning enligt denna lag skall utgå är enligt 1 § i lagen följande:

1. då vattenområde jämlikt lagen om gräns mot allmänt vattenområde frångår ägaren;

2. då jordägares fiskerätt inskränkes därigenom att jämlikt vissa bestämmelser i lagen om rätt till fiske annan än innehavaren av den enskilda fiskerätten må bedriva fiske, som enligt äldre lag var förbehållet strandägaren;

3. då någon enligt urminnes hävd, dom eller skattläggning eller på annan särskild grund innehar fiskerätt och denna rätt blir helt eller delvis utan verkan till följd av att enligt lagen om gräns mot allmänt vattenområde och lagen om rätt till fiske enskild fiskerätt ej gäller i allmänt vatten eller till följd av vissa bestämmelser i lagen om rätt till fiske;

4. då någon den 1 januari 1951 på grund av servituts- eller nyttjanderättsupplåtelse åtnjöt förmån, vilken helt eller delvis gått förlorad genom den nya lagstiftningen.

I det under 1) angivna fallet skall ersättning utgå för värdet av fiskerätt och annan förmån, som ägaren till vattenområdet förlorar så ock för annan skada som därigenom tillskyndas honom. Ersättningen i de under

2—4) angivna fallen skall motsvara värdet av förlorad förmån och annan skada.

Frågor om ersättning för mistad fiskerätt prövas av *fiskevärderingsnämnder*. Efter en år 1957 genomförd lagändring är dessa nämnder numera att betrakta såsom domstolar. Detta tar sig uttryck bl. a. däri att fullföljd av talan mot nämndernas avgöranden sker direkt till hovrätt. Fiskevärderingsnämnderna är till antalet 10. Vid måls avgörande skall nämnd bestå av ordförande och ytterligare två ledamöter. Ordföranden utses av Konungen och skall vara lagkunnig samt erfaren i domarevärv. Övriga ledamöter bör vara allmänt betrodda och väl förtrogna med förhållandena i bygden.

Beträffande förfarandet inför fiskevärderingsnämnd gäller vad i rättegångsbalken är stadgat om rättegången i tvistemål, dock med vissa avvikelser. Lagen om fri rättegång är tillämplig. Om skäl därtill föreligger äger nämnden förordna, att förskott skall utgå i avräkning på ersättning som slutligen kan komma att fastställas.

Kronans talan i ersättningsmålen bevakas av kammarkollegiet.

Beträffande rättegångskostnader gäller att kronan i regel skall ersätta sökanden dennes kostnader å målet inför nämnden. Vid fullföljd av talan gäller särskilda regler. Kronan skall städse själv vidkännas sina kostnader i den högre instansen och motpartens kostnad i anledning av att kronan fullföljt talan. I övrigt gäller rättegångsbalkens bestämmelser.

Slutligen bör omnämnas, att anspråk på ersättning vid påföljd av talans förlust skulle framställas före den 1 januari 1958. Beträffande ersättningsanspråk föranledda av en 1956 beslutad ändring av 11 § i lagen om rätt till fiske utlöper preklusionstiden den 30 juni 1961.

Uttalanden vid lagstiftningens tillkomst

Om grunderna för bestämmandet av ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Fiskerättskommittén uttalade i sitt betänkande (SOU 1947: 47 s. 316 o. f.) bl. a. följande.

Vid utformandet av sitt förslag till reglering av förhållandet mellan den enskilda fiskerätten samt den rätt till fiske, som tillkommer varje svensk medborgare, har kommittén i allmänhet sökt i möjligaste mån ansluta sig till vad som enligt kommitténs uppfattning utgör gällande rätt eller eljest motsvarar gängse praxis. Full överensstämmelse har dock naturligtvis ej kunnat uppnås, bland annat därför att den gällande rättens innebörd stundom varit oklar eller att de lokala rättsvanorna företett alltför många variationer för att de skolat kunna beaktas i lagen. Då det gällt att fixera den allmänna frivattensgränsen i saltsjön och de stora sjöarna, har sålunda kommittén för att komma fram till en generellt användbar formel måst i viss utsträckning bortse från det rådande rättsläget. I fråga om några särskilda fisken — bland vilka märkes hummerfisket i Bohuslän — har kommittén ansett det vara nödvändigt att få till stånd en ur allmänna synpunkter lämplig ordning även om bestående rättsförhållanden därigenom komme att rubbas. I dessa och andra fall, då de föreslagna nya fiskerättsliga reg-

lerna medföra rättsförluster, bör såsom i flera sammanhang framhållits skäligt vederlag av allmänna medel utgå till den därav drabbade. Detta står också i överensstämmelse med de principer som tillämpats vid tidigare ändringar i fiskelagstiftningen.

De av kommittén åsyftade tidigare ändringarna i fiskelagstiftningen var vissa åren 1928, 1930 och 1932 meddelade bestämmelser beträffande rätten till fiske vid olika delar av kusten. I anslutning till dessa bestämmelser utfärdades även lagar om ersättning för mistad fiskerätt.

Beträffande de fyra fall då ersättning kan utgå uttalade kommittén (s. 317) följande.

Huruvida och i vad mån ersättning i det enskilda fallet bör utgå, får bedömas med hänsyn till de föreliggande förhållandena. Generellt måste krävas, att den inträdda förändringen verkligen kan anses medföra en märkbar minskning av det till fastigheten hörande fiskets värde. Lika litet som en av de nya reglerna föranledd mindre utvidgning av det enskilda fiskevattnet utan vidare lärer anses höja fiskets och därmed fastighetens värde, lika litet bör enbart den omständigheten, att den nya frivattensgränsen må löpa något eller några tiotal meter närmare land än den gamla, utgöra tillräcklig grund för ett ersättningsanspråk. Å andra sidan lärer man ej rimligtvis få ställa alltför stora krav på fastighetsägarens förmåga att på ett bindande sätt styrka sina anspråk. Över huvud har det syntts kommittén önskvärt, att skälighetshänsyn i största möjliga mån anläggas vid ersättningsfrågornas prövning. Kan det erfarenhetsmässigt antas att den skedda förändringen medför minskade möjligheter med avseende på fiskets ekonomiska utnyttjande — vare sig i form av mindre egen fångst, lägre arrendeinkomster eller eljest försämrad avkastning — bör ersättning utgå efter skäliga grunder.

Då det gäller att bedöma, om och i vad mån förlust uppkommit för en viss fastighet, bör beaktas att de nya reglerna kunna ur strandägarsynpunkt få både gynnsamma och ogynnsamma verkningar. Så kan exempelvis för en och samma fastighet frivattensgränsen komma att förskjutats inåt på ett ställe men utåt på ett annat. Enligt kommitténs mening skall i dylika fall ersättning utgå endast i den mån skadan eller intrånget överväger nytan. (Se NJA 1944 s. 516; jfr 9 § expropriationslagen). Ifrågasättas kan möjligen, om ej en uttrycklig bestämmelse av sådan innebörd bör upptas i lagen. — Över huvud taget synes det ej oberättigat, att vid uppskattningen av liden skada viss hänsyn tas även till de allmänna fördelar i skilda hänseenden, som den nya lagstiftningen i praktiken må medföra för den ersättningsberättigade.

Vid remissbehandlingen av förslaget till lag om ersättning för mistad fiskerätt gjordes vissa erinringar med anledning av fiskerättskommitténs uttalanden angående grunderna för beräkandet av ersättning. *Sveriges lantbruksförbund* framhöll, att det vore av stor vikt att förlusten av fiskerätt ej skattades för lågt. Även om fiskerätten icke utnyttjades, innebure innehavet av densamma en ökad trygghet i försörjningen. Den utgjorde då på sätt och vis en försäkring, som enligt förbundets mening borde värderas och ersättas. *Fastighetsbildningssakkunniga* och *lantmäteristyrelsen* ifrågasatte, om ej

efter mönster av 9 § expropriationslagen en uttrycklig föreskrift borde meddelas om att ersättning skulle utgå allenast såvitt skadan eller intrånget övervägde nyttan. Samma ståndpunkt intogs av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, som dessutom förklarade sig anse att ersättning aldrig borde lämnas i annat fall än då den lidna förlusten vore mera betydande. *Kammarkollegiet* ansåg däremot att det vore en fördel att något stadgande om kvittning av skada mot nytta ej upptagits i förslaget. Härom anförde kollegiet följande.

Kommittén har ansett i princip riktigt, att vinst genom de nya rättsreglerna bör få kompensera uppkommande förlust, men har ej uppställt någon lagregel härom. Kollegiet är likaledes av den uppfattningen, att en sådan regel ej bör inflyta i lagtexten, då vinsten och förlusten kunna vara svåra att jämföra. Förlusten kan bestå i en minskning i fastighetens årliga avkastning, som omedelbart inträder, medan vinsten ej kan utnyttjas utan en viss kapitalinsats, vilken ej är ekonomiskt försvarlig under överskådlig tid. Det skulle vara obilligt att i ett sådant fall kvitta den årliga förlusten mot det ökade kapitalvärdet.

Departementschefen uttalade följande (proposition nr 60/1950 s. 139).

Vad angår frågan om de närmare förutsättningarna för ersättningsrätt i varje enskilt fall, delar jag den uppfattning som kommit till uttryck i kommitténs — — — uttalanden i ämnet. Sålunda bör enligt min mening i princip gälla, att ersättning skall utgå allenast om och i den mån skadan eller intrånget ej uppväges av nytta som lagstiftningen samtidigt må hava medfört. Bland annat av de skäl som anförts av kammarkollegiet har dock någon uttrycklig bestämmelse därom icke ansetts böra upptagas i förslaget.

Tredje lagutskottet uttalade (utlåtande nr 22/1950) följande.

I viss mån har den föreslagna normaliseringen av fastigheternas gräns mot allmänt vatten och de önskade jämkningarna i fiskerätten icke kunnat ske utan att man avviker från bestående rättsförhållanden. I den mån intrång sker i förefintliga rättigheter, är det enligt utskottets mening ofrånkomligt att ersättning skall utgå av statsmedel efter de grunder, som angivits i Kungl. Maj:ts förslag. — — —

De olika ersättningsfallen framgå av 1 § i den föreslagna lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. Vid bedömande av ersättningsens storlek bör beaktas att de nya reglerna kunna för en och samma rättsägare få både gynnsamma och ogynnsamma verkningar, och över huvud synes det, på sätt fiskerättskommittén framhållit ej oberättigat att vid uppskattningen av liden skada viss hänsyn toges även till de allmänna fördelar i skilda hänseenden som den nya lagstiftningen i praktiken må medföra för den ersättningsberättigade.

I sådana fall då ett fast fiskeredskap till följd av den nya lagstiftningen ej kan sträckas lika långt ut som tidigare, bör vid ersättningsens bestämmande beaktas att åt redskapet, till den längd det fortfarande får utsättas, genom 22 § andra stycket i förslaget till fiskerättslag beretts möjlighet till ett starkare skydd än enligt gällande lag, exempelvis genom att under fiske-säsongen störande frifiske förbjödes inom visst avstånd från redskapet. Vid bestämmandet av ersättningen för att strandägare förlorar ensamrätt att fiska med fast redskap torde viss hänsyn böra tagas till hans möjlighet att

med stöd av den allmänna frifiskerätten eller eventuellt efter tillstånd av myndighet ändock fortsätta med sitt fiske.

Storleken av beräknade, fordrade och utdömda ersättningar

Fiskerättskommittén fann det vanskligt att göra någon förhandsberäkning av ersättningsbeloppen. Med beaktande av att ersättningsbeloppen enligt 1928, 1930 och 1933 års bestämmelser till och med maj månad 1947 uppgått till 482 000 kronor och av att ersättningen för hummerfiske kunde beräknas till 750 000 kronor uttalade kommittén (s. 321) att ersättningsbeloppen ej kunde förväntas överskrida ett belopp av 2 miljoner kronor.

I propositionen (nr 60/1950 s. 26) framhöll *departementschefen* att en tillfredsställande lösning ej kunde vinnas utan att enskilda rättsägare i viss utsträckning åsamkades förluster, för vilka de borde hållas skadeslösa av statsmedel. Gjorda förhandsberäkningar om totalkostnaden kunde, som kommittén framhållit, av flera skäl endast bli approximativa och kunde därför i praktiken komma att behöva justeras i den ena eller andra riktningen. Emellertid saknades anledning antaga, att kostnaderna skulle bli av sådan storleksordning att de inte mer än väl uppvägdes av det allmänna intresset av fiskets och fiskevårdens främjande.

På förslag av *tredje lagutskottet* utvidgades rätten till fritt fiske längs norrlandskusten och Uppsala läns kust. Därvid uttalade utskottet (utlåtande nr 23/1950 s. 23—24) följande.

Däremot vill utskottet för norrlandskusten och Uppsala läns kust förordna större frihet till fiske än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Vid stora delar av dessa kuster är fisket med rörligt redskap, i regel dock ej efter lax, redan nu av ålder fritt för envar. Sådant fiske, särskilt efter sik och siklöja, är mångenstädes vid dessa kuster av betydelse för yrkesfiskarna och även för de många binäringsfiskarna (jfr SOU 1947: 47 s. 270, 374—406). Även i fråga om trakter, där dylik sedvana nu icke finnes, tala enligt utskottets mening starka skäl för att införa sådan frihet. Några större olägenheter för jordägarna skulle ej vållas, och inlösningssummorna torde bli ganska måttliga. Bruttovärdet för allt här avsett fiske (alltså frånsett strömming, skarp-sill, lax och vad av annan fisk som fångas i fasta redskap) har uppgivits till 50 000—100 000 kronor per år, däri inberäknat även sådant fiske som av ålder bedrivits fritt.

Utskottet yttrade vidare följande.

Ersättningarnas sammanlagda belopp höjes i viss mån av de jämkningar utskottet föreslår i bland annat förslaget till ny fiskerättslag. Ersättningsbeloppen — vilka komma att fördelas på åtskilliga år — kunna emellertid ej väntas bli av sådan storleksordning att statsfinansiella betänkligheter kunna anföras mot den nya lagstiftningen.

Enligt en inom justitiedepartementet i april 1959 gjord sammanställning uppgick antalet mål, vari yrkandena icke preciserats till något över 475.

Kammarkollegiet har vitsordat de i motionen II: 264 lämnade uppgifterna om storleken av utbetalda ersättningar och preciserade anspråk samt angå-

ende uppskattningen av ersättningsbeloppen i de mål vari yrkandena icke preciserats.

1958 års besparingsutredning

Utredningen har upptagit frågan om möjligheter till besparingar å anslaget till ersättningar för mistad fiskerätt m. m. Enligt en i utredningens betänkande (SOU 1959: 28 s. 235 o. ff.) intagen uppgift från kammarkollegiet hade t. o. m. juni 1959 utbetalats i ersättningsbelopp och rättegångskostnader ungefär 9 miljoner kronor, men stora anspråk kvarstod då ännu oreglerade.

Utredningen uttalade följande.

Statsverket har sålunda redan orsakats utgifter långt utöver vad som förutsågs, då statsmakterna tog ställning till förevarande lagstiftning, och de återstående utgifterna kan förväntas bli än kännbarare.

Ehuru besparingsutredningen är fullt medveten om att en revidering av den nu gällande lagstiftningen kan komma att medföra komplikationer i olika hänseenden och måhända också viss ersättnings- och skadeståndsskyldighet för kronan, har utredningen likväl med hänsyn till det statsfinansiella läget ansett sig böra ifrågasätta en omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning.

I remissyttranden över besparingsutredningens betänkande har anförts följande.

Kammarkollegiet bekräftar, att kostnaderna för de ersättningar, som återstår att reglera, torde komma att uppgå till ett flerfaldigt större belopp än hittills uppkomna kostnader. Kollegiet har sökt bilda sig en närmare uppfattning om det belopp, vartill de återstående kostnaderna för staten i fiskeersättningsmålen kan väntas uppgå, men funnit att ett dylikt belopp icke kan angivas.

En lagstiftning i syfte att nedbringa statens utgifter för ersättningar för mistad fiskerätt m. m. kan enligt kollegiet — rent teoretiskt — åvägbringas efter två linjer, nämligen ändring eller eventuellt upphävande av fiskeersättningslagen med bibehållande av lagen om gräns mot allmänt vattenområde och fiskerättslagen oförändrade eller ock ändring av de två sistnämnda lagarna eller endera av dem med bibehållande av fiskeersättningslagen oförändrad. Kollegiet anför härom vidare.

Att upphäva fiskeersättningslagen utan ändring av de båda andra lagarna — innebärande att strandägare och andra icke skulle utfå ersättning för rättigheter av ekonomisk natur som genom lagstiftning frångagits dem — är något som enligt kollegiets mening icke må ifrågakomma i en rättsstat. Av samma skäl anser kollegiet det otänkbart med sådan ändring av fiskeersättningslagen, att vederbörande förklarades icke skola utfå ersättning för liden skada utan endast viss del därav. — — — En lagstiftning med nya riktlinjer i fråga om beräkningen av skadeersättningarna avstyrker kollegiet likaledes, dels emedan bedömningen av värdet av en förlorad rättighet — såsom förutsattes vid lagstiftningens tillkomst och såsom sker vid tillämpningen av lagen om expropriation — bör vara helt anförtrödd

åt vederbörande domstol, och dels enär det icke rimligen bör ifrågakomma att, sedan åtskilliga ersättningsmål numera avdömts, utfärda nya direktiv för fiskevärderingsnämnderna för att därigenom nå ett för ena parten, kronan, fördelaktigare resultat av nämndernas fortsatta verksamhet.

Kammarkollegiet anser ej heller, att någon ändring i lagen om gräns mot allmänt vattenområde och fiskerättslagen i förevarande syfte bör ske.

Vid bedömning av denna fråga synes först böra beaktas, att det icke torde överensstämma med sedvanliga grunder för lagstiftning att efter förhållandevis kort tid återtaga en genomförd lagändring, icke därför att ändringen i och för sig visat sig icke önskvärd utan därför att den kommit att draga större kostnader för det allmänna än beräknat. Även om det rättsläge, som rådde före den nuvarande lagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 1951, skulle återställas, skulle staten icke undgå att få utgiva ytterligare ersättningsbelopp, ty under de ca nio år som förflutit från nämnda tidpunkt har förorsakats skada, för vilken staten har att svara.

För många strandägare, som ej redan erhållit ersättning, torde en återgång till tidigare gällande regler te sig som icke önskvärd, då de numera inrättat sig efter de nya förhållandena. — — De strandägare och övriga ersättningsberättigade, som redan erhållit ersättning, lär icke kunna åläggas att återgälda denna. — — Slutligen må framhållas, att en återgång till äldre förhållanden skulle kunna medföra ersättningar från statsverket till fiskare, som för utnyttjande av allemansrätten till fiske gjort investeringar — i båtar, redskap eller fiskestugor — vilka genom lagändringen bleve helt eller delvis onyttiga.

Kollegiet, som sålunda avstyrker den av besparingsutredningen ifrågasatta omprövningen av 1950 års fiskerättslagstiftning, uttalar slutligen, att det alltjämt avser att, i vad på kollegiet ankommer, tillvarata alla möjligheter att — inom ramen för gällande lagstiftning — hålla ersättningarna inom rimliga gränser.

Av i huvudsak samma skäl, som framförts i kammarkollegiets yttrande, har *fiskevärderingsnämnderna*, med nedan nämnt undantag, ej ansett sig kunna förorda, att en omprövning sker. *Fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Gävleborgs och Uppsala län* finner däremot, att en revidering av 1950 års fiskerättslagstiftning är påkallad framför allt av sociala skäl. Nämnden åberopar därvid bl. a., att yrkesfiskare, som ej är bydelägare, icke erhållit någon ersättning.

Sveriges lantbruksförbund motsätter sig bestämt den ifrågasatta revideringen.

Riksförbundet Landsbygdens folk understryker, att en revision av nu gällande lagstiftning kan medföra komplikationer men instämmer samtidigt i utredningens allmänna konstaterande om det nödvändiga i att beräkningar angående kostnaderna för olika reformförslag göres med all möjlig noggrannhet.

Enligt *Sveriges fiskares riksförbunds* uppfattning skulle, om andemeningen i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. tillämpades vid prövningen av inkomna ersättningsanspråk, väsentliga besparingar åstadkommas.

Norrbottnens läns hushållningssällskap framhåller, att 1950 års fiskerätts-

lagstiftning redan åstadkommit ett intrång i yrkesfisket, som påverkat dettas struktur. Helt säkert torde det fria fisket komma att fortsätta, då det ingått i det allmänna medvetandet, att rätt härtill förefinnes. Intrångsersättningar måste alltså utgå även för kommande tid, oavsett återkallande av lagen, för att uppenbara orättvisor ej skall komma att uppstå.

Departementschefen i 1960 års statsverksproposition

Vid behandlingen av anslaget till ersättningar för mistad fiskerätt under budgetåret 1960/61 anförde chefen för jordbruksdepartementet följande.

1958 års besparingsutredning har med hänsyn till det statsfinansiella läget ifrågasatt en omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning, för att därigenom åstadkomma en begränsning av den ersättningsskyldighet, som till följd av lagstiftningen åvilar staten. Utredningen har emellertid inte angivit, vilka delar av ifrågavarande lagkomplex som skulle beröras av revideringen och inte heller närmare diskuterat de rättsliga, ekonomiska och övriga konsekvenser, som ett ingrepp skulle föra med sig. De remissinstanser, som yttrat sig över utredningens betänkande i denna del, har därför i viss mån varit tveksamma angående innebörden i förslaget. I princip har de emellertid avstyrkt en omprövning av fiskerättslagstiftningen.

De år 1950 antagna lagarna om gräns mot allmänt vattenområde, rätt till fiske samt ersättning för mistad fiskerätt m. m. bygger på den i svensk rättsuppfattning vedertagna principen, att fisket tillhör jordägaren eller den, som enligt särskild rättsgrund äger rätt därtill. Vid lagarnas genomförande förutsattes även att, i den mån de medförde intrång i enskild rätt, ersättning skulle utgå i enlighet med vad som skett vid tidigare ändringar i fiskerättslagstiftningen. De grundläggande bestämmelserna om förutsättningarna för erhållande av ersättning har intagits i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. Bortsett från vissa uttalanden i ämnet av dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i propositionen 1950: 60 och av tredje lagutskottet i utlåtandet 1950: 22 överläts år 1950 i stort sett åt fiskevärderingsnämnderna själva att avgöra, om ersättningsgill skada uppstått, samt att uppskatta skadans storlek.

Svårigheten år 1950 att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av den nya lagstiftningen ledde som bekant till att statens utgifter för ersättningar inte bedömdes bli av större omfattning. I förarbetena till ersättningslagen gjordes vidare vissa uttalanden, enligt vilka ersättningsanspråken skulle bedömas liberalt samt alltför stora krav inte finge ställas på fastighetsägarnas förmåga att på ett bindande sätt styrka sina anspråk. Enligt min uppfattning har emellertid i vissa fall ersättningar utgått med belopp, som avsevärt överstigit vad statsmakterna vid lagens tillkomst avsett. Sedan storleken av de framställda ersättningsanspråken blivit känd, har vissa åtgärder även vidtagits i avsikt att erhålla garanti för att anspråken skulle bli mera noggrant prövade. Jag vill särskilt understryka, att 1957 års reformer, varigenom klagorätt infördes för kronan samt fiskevärderingsnämnderna ombildades till domstolar, måste ha givit ett klart uttryck för statsmakternas önskan, att ersättningsfrågorna skall prövas med största omsorg och att kronans intressen skall beaktas bättre än vad från början var möjligt.

Ett uppgivande av 1950 års reformer och återgång till det rättsläge, som

var rådande före år 1951, kan av rättsliga skäl bemötas med tungt vägande invändningar. Men även i ekonomiska hänseenden — vilka torde ha varit bestämmande för besparingsutredningen — skulle en sådan åtgärd medföra avsevärda olägenheter såväl för enskilda som för staten. Under de cirka nio år de nuvarande lagarna gällt har en anpassning skett till det nya rättsläget. På många håll har de nya reglerna föranlett investeringar i båtar och redskap, som eljest inte skulle ha kommit till stånd. Vidare har under åren efter de nuvarande reglernas tillkomst skador förorsakats, för vilka staten skall svara.

Att låta de nuvarande förhållandena gälla för sådana strandägare, som redan fått sina ersättningsanspråk definitivt prövade, och återställa tidigare gällande fiskerättsförhållanden för övriga strandägare torde leda till ett nära nog kaotiskt tillstånd med betydande rättsosäkerhet.

Avgörande invändningar måste följaktligen riktas mot de olika utvägar, som framkastats, att genom ändring i 1950 års fiskerättslagstiftning åstadkomma en begränsning av kronans ersättningsskyldighet. Jag anser mig därför inte kunna biträda ett förslag om revidering i detta syfte av ifrågasvarande lagar. Jag förutsätter emellertid, att vid utförandet av kronans talan i fiskeersättningsnål alla möjligheter tillvaratages att begränsa utgående ersättningsbelopp till vad som kan anses vara sakligt motiverat.

Ersättningsprinciper i jämförbara lagar, m. m.

I motionen II: 264 har såsom stöd för det framställda yrkandet åberopats bestämmelserna i 9 § expropriationslagen och 19 § lagen om enskilda vägar.

På grund härav skall här nedan lämnas en kort redogörelse för bl. a. dessa lagrum och deras innebörd.

9 § expropriationslagen

I denna paragraf stadgas, att om en del av en fastighet exproprieras och expropriationen eller den exproprierade delens användande föranleder skada eller intrång å den återstående delen men i annat hänseende jämväl nytta för densamma, så skall ersättning för sådant men gäldas endast i den mån det överstiger nyttan.

Som motiv till denna bestämmelse anfördes i det kommittébetänkande av år 1910 som låg till grund för 1917 års expropriationslag (s. 140 f.) bl. a. följande.

Kommitténs förslag innebure icke något försök att i större omfattning lösa frågan, huruvida och i vad mån avdrag från ersättningen för en exproprierad fastighetsdel borde få göras på grund av värdestegring å den återstående delen. Visserligen förefölle det i och för sig riktigt, att om den, från vilken exproprierades, vunne någon fördel genom det tillämnade företaget, han icke hade grundat anspråk på ersättning för mer än det belopp, varmed hans skada överstege vinsten. Men saken finge ett annat utseende, så snart man fäste uppmärksamheten vid att kanske många, från vilka intet

exproprierades, i samma eller t. o. m. större omfattning erhöles fördel av företaget och ej hade att fordra någon expropriationsersättning, från vilken avdrag kunde göras. Det härvid uppkommande stora problemet om att låta vissa slag av allmänna företag betalas av dem, som hade omedelbart gagn därav, ansåg kommittén knappast falla inom expropriationslagstiftningens ram. Emellertid hade kommittén i annat sammanhang framhållit, att ehuru expropriationsersättning i allmänhet icke skulle utgå på grund av skada genom det företag, för vilket expropriationen skedde, borde undantag göras för den händelse att en del av en fastighet exproprierades och återstoden lede skada genom den exproprierade delens användande. Denna skada hade ej någon motsvarighet i avseende å dem, från vilka ej exproprierades. Lika väl kunde det tänkas, att en egendom, varav en del exproprierades, för sin återstående del åtnjöte förmåner, som icke eller icke i samma utsträckning komme de närliggande egendomarna till godo. I dylika fall, då såväl skada som vinst uppkommit blott för dem, från vilka exproprierades, kunde ur rättvisans synpunkt ingen invändning göras mot att skadan och vinsten kvittades. Kvittning av vinsten jämväl mot löseskillingen för den exproprierade fastighetsdelen syntes däremot icke böra medgivas. Jordägarens anspråk på full betalning för den jord, som frånhändes honom, vilade på en fastare grundval än de alltid i viss mån osäkra ömsesidiga fordringsanspråk, som byggdes på beräkningen om framtida skada och vinst.

Av det sålunda refererade framgår att vid expropriationen uppkommen nytta icke alltid skall avräknas. Värdet av nyttan får icke avdragas från löseskillingen för den exproprierade fastigheten. Förutom det motiv härför, som nyss redovisats, har senare inom doktrinen påpekats, att denna regel även kan vara påkallad av hänsyn till inteckningshavares rätt. Vidare lär fördel icke få beaktas vid bestämmande av sådan genom expropriationen uppkommen skada för fastighetsägaren, som avses i 7 § första stycket sista punkten expropriationslagen, nämligen fastighetsägarens personliga skada. Om en del av en fastighet exproprieras och det härigenom eller genom den exproprierade delens användning uppstår skada eller intrång å restfastigheten, skall däremot enligt 9 § expropriationslagen sådan nytta, som uppkommer för restfastigheten, avdragas från ersättningen för skadan eller intrånget. I doktrinen, där nu ifrågavarande spörsmål behandlats av flera författare, har det framhållits, att detta beaktande av uppkommen fördel är underkastat ytterligare begränsningar och preciseringar. (Beträffande det anförda se Strahl: *Fyra expropriationsrättsliga uppsatser 1926*, s. 236 ff., Ernberg: *Expropriationsskada å återstod av fastighet, 1938*, s. 96 ff. och *Värdering vid expropriation, 1953*, s. 18 f. och 217 f.)

19 § lagen om allmänna vägar

Enligt första stycket i denna paragraf skall för upplåtelse av mark till väg, så ock för annat intrång som orsakas av vägens byggande eller begagnande, fastighetens ägare vara berättigad till ersättning, och enligt paragrafens andra stycke skall enahanda rätt till ersättning för intrång till-

komma nyttjanderättshavare och innehavare av annan särskild rätt till fastigheten. I paragrafens tredje stycke, varom här är fråga, stadgas att om vägens framdragande jämväl medför nytta för fastigheten eller för särskild rätt i avseende å denna, skall ersättningen jämkas med hänsyn därtill. Regeln i tredje stycket är nästan ordagrant hämtad från 4 § i den tidigare gällande lagen den 16 maj 1930 om vägrätt. Enligt motiven till sistnämnda stadgande har detta haft 9 § expropriationslagen till förebild (NJA II 1930 s. 80 f.).

Ett rättsfall (NJA I 1936 s. 148) utvisar, att värdet av nyttan utav vägen får avräknas icke blott på sådan gottgörelse som markägaren erhåller för intrång utan även på ersättning för den upplåtna marken. Vid expropriation gäller, såsom förut omnämnts, att avräkning ej får ske på löseskilling för marken.

Vattenlagen

Svea hovrätt har i yttrande över motionen II: 264 anfört följande.

Av särskilt intresse för frågan om avdrag för uppkommande nytta från ersättning för mistad fiskerätt är lösningen av motsvarande problem inom andra rättsområden, där det saknas uttryckliga bestämmelser om kompensation mellan nytta och skada. Ett exempel utgör det vattenrättsliga området. Bestämmelse om sådan kompensation som nu är i fråga saknas i vattenlagen, men i praxis har från ersättning för skada, som ett jämlikt vattenlagen tillåtet företag tillskyndat fastighetsägare med avseende å fiske, avräknats värdet av båtnad, som till följd av företaget vunnits på hans mark genom förbättrad torrläggning (H. 1944 s. 516). Jämväl i andra fall har i vattenrättskipningen hänsyn till nytta tagits vid prövning av anspråk på skadeersättning. För att låta värdet av nytta avräknas från skadeersättning torde därvid åtminstone i vattenöverdomstolen ha uppställts som villkor, att skada och nytta gällt en och samma fastighet samt att nyttan varit en mera speciell fördel för den eller de skadade fastigheterna. Att ett företag ansetts lända till allmän fördel för bygden har alltså icke föranlett jämkning av ersättningen för skada å vissa fastigheter.

Motionerna

Motionerna II: 264 och II: 596 utgår båda från i viss mån samma förutsättningar. I båda påtalas de mycket stora ersättningsanspråk, som lagen om ersättning för mistad fiskerätt givit upphov till. Yrkandena är emellertid helt olika. Med utgångspunkt från angivna förutsättningar yrkas i motionen II: 596 bl. a. att för kommande budgetår icke måtte anvisas något anslag till ersättning för mistad fiskerätt. I motionen II: 264 däremot uppställs en fråga om ändring i lagen om ersättning för mistad fiskerätt i syfte att uppnå en begränsning av ersättningsbeloppen.

I motionen II: 596 erinras om att vid riksdagsbeslutet 1950 ersättningarna för mistad fiskerätt uppskattades till högst tre miljoner kronor och att riksdagen redan anvisat 11 miljoner kronor. Motionären anför vidare.

Det synes ha gällt att ösa ut miljoner utan vare sig kontroll eller hänsyn, och ersättningar har utgått med belopp motsvarande mer än dubbla inköpspriset för fastigheter som förlorat fiskerätt. Expropriationslagens ersättningsregler har ej följts utan ersättningar har utgått med 10 à 20 gånger värdet och utan kontroll av vattenområdets nuvarande utseende. Fall har förekommit där ersättning utgått för vattenområden som genom landhöjning m. m. gjorts ofarbara med båt och där fisken är obefintlig. Ett bolag har fått nära 100 000 kronor i ersättning ehuru ett timmermagasin upptog större delen av fiskeområdet. Att ersättningsbeloppen blivit så stora torde till huvudsaklig del bero på lagen om gräns mot allmänt vattenområde. Genom denna lag hade utan någon motprestation miljonvärden överförts från staten till bolag och enskilda. Lagen har av en del bolag och större jordägare utnyttjats på sådant sätt att en månghundraårig hävd för bygdebefolkning att nyttja fiskevatten gjorts om intet. Mycket starka skäl talar för att Kungl. Maj:t snarast möjligt vidtager åtgärder för övertagande av de vattenområden som staten i många fall betalat ockerpris för.

I motionen II: 264 uppges, att ersättningsanspråken för mistad fiskerätt i anledning av 1950 års lagstiftning torde komma att uppgå till ungefär 200 miljoner kronor. Även om de ersättningar, som slutligen kommer att utbetalas, blir avsevärt mindre än de belopp som yrkats, är det enligt motionärens mening uppenbart, att man vid lagstiftningens tillkomst ej räknade med ersättningar av den storleksordning som nu yrkats och delvis — beträffande ett belopp på 9 miljoner kronor — redan utbetalats. Med utgångspunkt från tredje lagutskottets uttalanden i utlåtande nr 22/1950 (ovan s. 5) anføres i motionen vidare följande.

Enär principen om ersättningens begränsning till nettoförlusten icke kommit att inflyta i lagen och då en praxis enligt vilken ersättning beräknas enligt frikostigare regler får anses stå i strid med lagens intentioner men lagens ord ej utesluter en sådan praxis, är det angeläget att lagen snarast bringas i överensstämmelse med lagstiftarens avsikter. Därigenom skulle även varje anledning till tveksamhet hos myndigheter och allmänhet om lagens innebörd undvikas. Eftersom det icke är fråga om att beröva någon hans rätt utan endast att lagfästa vad som otvivelaktigt avsågs vid lagens tillkomst, kan några principiella betänkligheter knappast resas mot den föreslagna åtgärden.

I motionen II: 285 lämnas en redogörelse för bl. a. den år 1957 genomförda lagstiftning genom vilken fiskevärderingsnämnderna ombildades till specialdomstolar och kammarkollegium kom att intaga partsställning. Det göres gällande, att dessa reformer även innebar att bevisbördan för liden skada överflyttades på de ersättningssökande och att deras möjligheter att erhålla ersättning till ytterlighet komplicerades. Härtill hade medverkat att sökandena numera måste själva verkställa dyrbara utredningar till styrkande av sina anspråk.

Motionärerna uttalar vidare i huvudsak följande.

Det väsentliga bör vara att de ersättningsberättigade tillförsäkras möjlighet att på lika villkor som motparten — kronan — verkställa de utredningar de anser erforderliga. Sökandena bör därför kunna av allmänna medel erhålla anslag för verkställande av erforderliga utredningar. Detta synes särskilt motiverat med hänsyn till att det med all säkerhet kommer att dröja årtionden innan målen med hittillsvarande arbetstakt kan slutligt avgöras. I motsatt fall skulle sökandena nödgas i årtal förskottera egna medel för mål som med stor sannolikhet i många fall icke kommer att avgöras i deras livstid.

Det i motionen II: 597 framställda yrkandet torde innebära dels krav på ändring i eller tillägg till lagen om gräns mot allmänt vattenområde, dels ock tillskapande av lagstiftning till skydd i vissa fall för den s. k. allemansrätten. Beträffande skälen för dessa yrkanden hänvisar motionären till motionen II: 596.

Utöver vad härovan förut angivits anföres i sistnämnda motion bl. a. följande.

Att skär och holmar i havsbandet som aldrig ägts av vare sig bolag, enskild eller andra nu håller på att exproprieras av en del bolag borde även i tid stävjas. Eftersom varken jurister och lantmätare eller en del andra accepterar att ett markområde kan vara en verklig allmänning utan annan ägare än samhället, som inte heller har eller skall ha dispositionsrätt över det, är det väl en tidsfråga när även dessa allmänhetens »friluftslungor» med myndigheters goda hjälp ockuperas av bolag. Här borde samhället genom lagstiftning och genom att det i verkligheten, och inte teoretiskt, skapades ett fritids- eller annat organ, som kunde få till uppgift att skydda de mångas rätt, göra en verklig välgärning för att skydda friluftsliv etc.

Remissyttrandena

Ang. motionen II: 264

Omdömena bland remissmyndigheterna är mycket skiftande.

Svea hovrätt och *fiskeristyrelsen* ävensom ordförandena i samtliga fiskevärderingsnämnder utom den för *saltsjökusterna av Stockholms och Gotlands län* anser, att den föreslagna lagändringen är obehörlig enär den princip som motionären åberopat ändock gäller och tillämpas i de fall då så är motiverat.

Endast ordföranden i *fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Södermanlands och Östergötlands län* anser, utan några reservationer, hinder saknas att genomföra den föreslagna lagändringen.

Ordförandena i *fiskevärderingsnämnderna för saltsjökusterna av Gävleborgs och Uppsala län* samt för *Vänern och Vättern* anser att det föreslagna tillägget i lagen om ersättning för mistad fiskerätt ej kan gälla generellt utan endast i vissa fall.

Motionen avstyrkes bestämt av ordföranden i *fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Stockholms och Gotlands län*, som anför principiella

skäl mot att ändra lagen sedan den varit i kraft flera år och åtskilliga mål om ersättning redan prövats. Liknande synpunkter anföres av *Svea hovrätt*, *kammarkollegiet* och *fiskeristyrelsen*. Av vissa skäl tillstyrker kammarkollegiet dock den föreslagna lagändringen medan hovrätten och fiskeristyrelsen avstyrker.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Stockholms och Gotlands län anser att möjligheten till prövning i högsta domstolen av mål om ersättning för mistad fiskerätt ger fullgoda garantier för att bedömningen av ersättningsanspråken sker enligt allmänt vedertagna principer.

De ordförande i fiskevärderingsnämnder, som anser den föreslagna lagändringen obehövlig, uttalar i de flesta fall att principen om kvittning mellan nytta och skada är allmänt erkänd inom skadeståndsrätten (*compensatio lucri cum damno*) och att den — särskilt med hänsyn till vad som uttalats i förarbetena till lagen — även utan lagstiftning torde gälla jämväl vid bestämmandet av ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Svea hovrätt anför — efter en redogörelse för vissa lagrum i expropriationslagen och allmänna vägagen ävensom för praxis i vattenmål — bl. a. följande.

Hovrätten finner av den nu lämnade redogörelsen för rättsläget på olika områden, att det icke kan uppställas klara och generella regler om avräkning av värdet utav uppkommen nytta från sådan ersättning, som skall utgå när en fastighet får vidkännas skada direkt till följd av lagstiftning eller ock genom laglikmätigt ingrepp. Vissa riktlinjer för bedömningen synes man dock kunna uppdraga med beaktande av innehållet i denna redogörelse.

I sådana fall, då nyttan och skadan ha mycket nära samband med varandra, kan det vara naturligt att göra en samlad bedömning och utan resonemang om kompensation bedöma det ekonomiska nettoresultatet. Men i de fall, då nyttan framstår som en särskild effekt, kan man inte uppställa som en helt generell regel, att varje fördel, som den skadande åtgärden eller den ianspråktaga nyttighetens användande medför för fastighetsägaren, skall gå i avräkning på ersättningen. Om en fördel är gemensam för många, kanske för en hel bygds invånare, framstår det som orättvist, om fastighetsägaren skulle för samma fördel vidkännas avdrag på sin ersättning. Men ju mera nyttan framstår såsom något speciellt för den eller de skadade fastigheterna, desto mera naturligt ter det sig att beakta fördelen som kompensation för skadan.

I enlighet med det anförda anser sig hovrätten kunna utgå ifrån, att fiskevärderingsnämnder och överinstanser äro beredda att — utan särskilt stöd i lag och oberoende av den närmare innebörden av motivuttalandena till ersättningslagen — vid prövning av mål enligt denna lag i viss omfattning låta värdet av uppkommen fördel avräknas å ersättning för liden skada. Hur långt en sådan avräkning må sträcka sig och vilka villkor för kompensation som må uppställas kan icke här göras till föremål för närmare antaganden. Uppenbarligen tages hänsyn till lagstiftning och praxis på andra rättsområden och eftersträvas en därmed harmonierande avvägning. En sådan ordning är enligt hovrättens uppfattning tillfredsställande.

Fiskeristyrelsen uttalar i detta sammanhang följande.

Mot bakgrunden av de förut redovisade och i sak entydiga uttalandena under förarbetena till 1 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. därom, att nytta och skada skall vägas mot varandra vid ersättnings bestämmande, anser styrelsen det vara i viss mån problematiskt, om nu — mer än nio år efter lagens ikraftträdande — ett tillägg till lagrummet i enlighet med motionärens förslag har någon funktion att fylla. De för lagrummets tolkning förbindande uttalandena i förarbetena torde vara väl kända för fiskevärderingsnämnderna och överinstanserna i mål om ersättning för mistad fiskerätt m. m. liksom för kammarkollegiet såsom förande statsverkets talan i dessa mål — det bör erinras om att det var just kammarkollegiet, som under lagförslaget remissbehandling, med biträdande av själva den grundläggande principen, av anförda skäl fann en uttrycklig lagbestämmelse i ämnet överflödig. Dessutom vill styrelsen erinra om att i slutet av februari 1955 en konferens ägde rum inom jordbruksdepartementet med samtliga fiskevärderingsnämndsordförande, varvid bl. a. den här aktualiserade frågan ingående behandlades under medverkan av framstående sakkunskap.

Beträffande de olika typer av fall då fråga om kvitning mellan skada och nytta kan ifrågakomma anför *kammarkollegiet*.

Frågan huruvida en fastighetsägare, som mistat fiskerätt på grund av 1950 års lagar om rätt till fiske och om gräns mot allmänt vattenområde, genom samma lagar även gjort en vinst, måste bedömas från fall till fall. Helt allmänt kan sägas att de fall då fastighetsägaren gjort en påtaglig vinst äro färre än vad i förstone kan förefalla antagligt.

Den situation, då en fastighetsägares vinst till följd av 1950 års lagstiftning är tydligast framträdande, är när vederbörande såväl förlorat som vunnit vattenområde. Där kan genom jämförelse av de olika vattenområdena direkt konstateras, huruvida nettoförlust eller nettovinst uppkommit för vederbörande. I dylika fall lägges nettoförlusten till grund för ersättnings bestämmande.

Ett fall, där beträffande fiske med fast redskap fastighetsägaren visserligen gjort en förlust men denna kan givas en begränsad omfattning, är det i motionen åberopade av tredje lagutskottet i utlåtande 1950: 22 (s. 24) anförda exemplet rörande möjlighet att utverka skyddsbestämmelser för fast fiskeredskap, som till följd av den nya lagstiftningen ej kan sträckas lika långt ut som tidigare. Det är emellertid att märka att detta äger sin giltighet endast under förutsättning att fiske med rörligt redskap tidigare varit i större eller mindre utsträckning tillåtet för envar på fastighetsägarens enskilda vattenområde.

Vid bedömningen av värdet av den allemansrätt till fiske, som en fastighetsägare erhållit genom den nya lagstiftningen, är läget olika, allteftersom det är fråga om vattenområde, som tidigare tillhört vederbörande enskilt, eller annat vattenområde.

I fråga om allemansrätten å vattenområde, som tidigare tillhört viss fastighet enskilt, gör kollegiet vid sin tillämpning av lagen om ersättning för mistad fiskerätt gällande, att fastighetsägarens nytta av denna allemansrätt bör beaktas vid ersättnings bestämmande. En förutsättning härför är givetvis, att det icke visas i målet, att beträffande vattenområdet i fråga värdet för fastighetsägaren av denna allemansrätt är mer eller mindre illusoriskt till följd av intrång från fritids- eller nöjesfiskare, något som icke

är ovanligt i närheten av städer och andra samhällen. Men även när något nämnvärt intrång från fritids- och nöjesfiskare på det förut enskilda vattenområdet icke förekommer, kan ersättningsanspråket likväl i allmänhet icke helt bestridas. Här ifrågavarande allemansrätt har nämligen ett värde för fastighetsägaren endast så länge han själv fortfar att utnyttja vattenområdet. Om t. ex. fastighetsägaren avlider och hans änka icke själv kan bedriva fiske, kan hon över huvud taget icke tillgodogöra sig fisket på det vattenområde, som tidigare varit fastighetens enskilda, eftersom det icke längre kan utarrenderas. Vattenområdets tidigare arrendevärde, i den mån sådant förelegat, bör alltså även i sist åsyftade fall ersättas.

Vad angår allemansrätt till fiske på annat vattenområde än det, som tillhör eller tillhört vederbörande fastighet, har motionären anfört det exemplet, att en fastighetsägare tidigare haft enskild fiskerätt vid 100 meteregen strand och förlorat denna rätt men i gengäld fått rätt att fiska fritt icke blott vid sin egen strand utan även vid grannarnas strand, som kanske är 5 000 meter. Ej ens i detta tänkta fall är det emellertid givet, att fastighetsägaren genom allemansrätten gjort en vinst, som bör utesluta ersättning till honom för den fiskerätt, som han förlorat på sitt tidigare enskilda vattenområde. En första förutsättning för att allemansrätten skall ha något värde för honom är, liksom i det i föregående stycke berörda fallet, att det icke visas att fritids- och nöjesfiskare öva sådant intrång på den aktuella strandsträckan, att han på grund härav i praktiken är utestängd från möjligheten att fiska. Vidare måste det förutsättas, att denna 5 000 meter långa strandsträcka icke till fullo utnyttjas av de fastighetsägare, som tidigare haft enskild fiskerätt utefter stranden. Om nämligen alla fastighetsägarna utefter stranden fortsatt att i full utsträckning bedriva fiske efter den 1 januari 1951 — något som i regel torde vara fallet — kan det näppeligen göras gällande, att någon eller några av fastighetsägarna vid strandsträckan gjort någon vinst. Samtliga de berörda fastighetsägarna ha i stället fått vidkännas den försämringen i sitt fiske att de numera aldrig kunna vara säkra på att icke de fiskeplatser, som de tidigare brukat utnyttja med ensamrätt, äro upptagna av främmande fiskare, då de skola utlägga sina redskap. Givetvis förekomma dock fall, då allemansrätten till fiske på vatten som gränsar till sökandens fastighet har ett verkligt värde för sökanden, och kollegiet hävdar då alltid att hänsyn därtill skall tagas vid ersättningsens bestämmande.

Beträffande den av kammarkollegiet i nyss citerade yttrande sist berörda frågan anför *ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Mälaren och Hjäl-maren*.

Det har ibland gjorts gällande, att då en (större) del av en fastighets enskilda vattenområde blivit fritt fiskevatten, vid avgörande om förlustens storlek borde tagas hänsyn till att fastighetsägaren även i fortsättningen kunde fiska på det sålunda till fritt fiskevatten förvandlade enskilda vatten. Denna synpunkt torde ha visst fog för sig men icke alltid. Om ersättningen beräknas efter kapitalisering av ett stort fiskearrende, vilket förlorats, torde saknas anledning att godtaga detta betraktelsesätt. Så kan även anses vara förhållandet, om fisket på det nyblivna frivattnet kan anses helt förlorat för jordägaren på grund av att därå uppkommit ett mycket intensivt yrkesfiske eller ett mycket livligt amatörfiske genom fiskeföreningar med stort antal medlemmar eller eljest.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Väneren och Vättern anför följande.

Den i motionen II: 264 upptagna frågan huruvida och i vad mån avdrag från ersättningen för mistad fiskerätt på ett håll bör få göras på grund av erhållen fiskerätt på ett annat håll bör obetingat besvaras jakande för det fall att för en och samma fastighet frivattensgränsen kommer att förskjutas inåt på ett ställe men utåt på ett annat. I dylika fall skall uppenbarligen ersättning utgå endast i den mån skadan eller intrånget överväger nyttan. Vad som sagts följer av allmänna expropriationsrättsliga grundsatser. Mot att uttrycklig bestämmelse av sådan innebörd upptages i lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt synes någon erinran icke vara att göra.

Men frågan blir mera komplicerad för det fall att hänsyn även skall tagas till de allmänna fördelar i skilda hänseenden som den nya lagstiftningen må medföra för den ersättningsberättigade. Uppmärksammas må att den, från vilket intet fråntages, i samma omfattning erhåller fördel av att kunna fiska på vatten, där han dittills ej haft fiskerätt, och får njuta denna fördel utan minskning, då han icke har att fordra någon ersättning för mistad fiskerätt, från vilken avdrag kan göras. För att man med full rättvisa skall kunna låta dem, från vilka fiskerätt exproprieras, på ifrågasvarande sätt — genom minskning i den ersättning vartill de eljest äro berättigade — bidra till genomförandet av den nya gränsdragningen fordras, att även övriga som njuta fördel av gränsdragningen skola vara skyldiga att i motsvarande mån bidra till densamma. Sedd från denna synpunkt erhåller frågan en mycket stor räckvidd. Jordägarens anspråk på full ersättning för den fiskerätt som frånhändes honom vilar — synes det mig — på en fastare grund än de alltid i viss mån osäkra antaganden som fotas på utsikten att få fiska tillsammans med andra på vatten, där han dittills ej haft fiskerätt. Hans anspråk på gottgörelse för den förlorade fiskerätten synes därför under alla förhållanden böra tillgodoses, även om vid uppskattningen av liden skada det icke synes vara ur vägen att viss hänsyn tages till de fördelar den nya gränsdragningen innebär för honom.

I yttrandet från *ordföranden i fiskevärderingsnämnden för saltsjöku-
terna av Gävleborgs och Uppsala län* uttalas.

För det fall, att ersättningsberättigads enskilda vattenområde ökas genom stadgande i 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde och härigenom tillföres ett område exempelvis lämpligt för fiske med fast redskap skall uppkommen vinst givetvis beaktas vid ersättningsbestämmande. Särskild föreskrift härom erfordras ej.

Den omständigheten, att den ersättningsberättigade erhåller möjlighet till frifiske antingen i utökat enskilt vattenområde eller i vattenområde, tillhörigt annan kan däremot ej föranleda minskning av ersättningsbeloppet. Skedde detta skulle han ju få betala för en allemansrätt.

Även ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Kalmar och Blekinge län uttalar tveksamhet om lämpligheten av att beakta rätten till fritt fiske. I yttrandet anföres.

Det torde saknas anledning betvivla att fiskevärderingsnämnderna, även utan något förtydligande tillägg till bestämmelserna i fiskeersättningsla-

gen, skola vid ersättningarnas fastställande beakta, att det är nettoförlusten som skall ersättas. Det föreslagna tillägget synes därför vara onödigt. Ifrågasättas kan vidare om det över huvud är lämpligt att i lagtext särskilt föreskriva att vid ersättningarnas bestämmande skall beaktas den rätt till »fritt fiske», som ersättningssökanden må hava vunnit. Det rör sig nämligen därvid om en förmån, vars värde icke kan enligt objektiva grunder med någon större grad av säkerhet uppskattas. Det kan befaras att en uttrycklig lagbestämmelse i ämnet kan uppmuntra till att i målen införas vidlyftig och kostsam utredning, som ger föga ledning för bedömandet.

I frågan huruvida en lagändring av det innehåll motionären föreslagit är att betrakta såsom retroaktiv lagstiftning och därför ej bör genomföras uttalar *kammarkollegiet* följande.

Motionens förslag, att nu, sedan fiskeersättningslagen varit gällande i över nio år, i densamma skall införas en bestämmelse om huru ersättningsfrågorna skola bedömas, innebär en ovanlig lagstiftningsteknik. Det kan emellertid göras gällande, att i viss mån en bristande kongruens föreligger mellan lagtexten och motiven till densamma. Denna omständighet i förning med det förhållandet att — såsom i motionen framhållits — exempelvis 9 § expropriationslagen innehåller en bestämmelse, som i princip motsvarar den i motionen avsedda, gör det enligt kollegiets mening önskvärt att en bestämmelse av åsyftat innehåll intages i fiskeersättningslagen, varigenom nu nämnda inkongruens bringas att upphöra. Ett sådant förfarande läser icke kunna sägas innebära någon i egentlig mening retroaktiv lagstiftning.

Svea hovrätt anser, att den i motionen föreslagna bestämmelsen är avfattad så vidsträckt, att den kan leda till en längre gående avräkning än den som kan följa av överväganden, vilka grundas på uttalanden vid lagens tillkomst samt hänsyn till lagstiftning och praxis på andra rättsområden. Hovrätten anför därvid.

De allmänt hållna uttalandena i denna fråga, som gjordes under förarbetena till ersättningslagen, ha knappast en så stor räckvidd som avses i motionen och torde ej ha inneburit en så bestämd vägledning för rättspraxis, att denna skulle ha gått så långt som där förordas. Under sådana förhållanden skulle emellertid ett genomförande av motionärens förslag innebära en ändrad norm för bestämmande av ersättning, och förändringen skulle inträda långt senare än de nya rättsförhållandena och efter det att åtskilliga ersättningsfrågor redan blivit prövade och slutgiltigt avgjorda enligt nu gällande rätt. Dessa konsekvenser av motionärens förslag ge uppenbarligen anledning till principiella betänkligheter.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för saltsjö kusterna av Stockholms och Gotlands län anför.

Principen vid ifrågavarande lagstiftning liksom vid all motsvarande lagstiftning måste vara att den skadelidande skall få full täckning för liden förlust. Att så skulle bli fallet, om ersättning endast skulle utgå för den av motionären angivna »nettoförlusten», synes mig tvivelaktigt. Hur det än förhåller sig härutinnan utgår jag från att fiskevärderingsnämnderna i allmänhet — liksom den nämnd jag företräder — kommit fram till en be-
2* — *Bihang till riksdagens protokoll 1960. 9 saml. 3 avd. Nr 15*

stämd praxis i förevarande hänseende. Att nu, sedan åtskilliga ersättningsmål avdömts, genom lag utfärda direktiv för nämnderna för att därigenom nå ett för ena parten, kronan, fördelaktigare resultat av nämndernas fortsatta verksamhet, bör rimligen icke ifrågakomma.

Statskontoret, som förklarar sig sakna egen omedelbar erfarenhet av tillämpningen av ifrågavarande lagstiftning, har anslutit sig till vad kammarkollegiet anfört.

Motionärens uttalanden om att man vid 1950 års reform uppenbarligen icke räknade med ersättningar av den storleksordning som nu yrkats och utbetalas samt om innebörden av reformen för fisket inom Norrbottens och Västerbottens län har föranlett *kammarkollegiet* till följande uttalande.

De med 1950 års fiskerättslagstiftning sammanhängande ersättningsfrågorna ha sålunda fått en omfattning, som icke förutsågs vid lagstiftningens genomförande. Till icke oväsentlig del sammanhänger detta med de utökningar i förhållande till fiskerättskommitténs förslag av rätten till frifiske, som genomfördes, främst beträffande fisket med rörligt redskap, utom efter lax, vid norrlandskusten och Uppsala län (på förslag av tredje lagutskottet) men även i avseende å fisket med fast redskap vid västkusten (med anledning av riksdagsmotioner) och med rörligt redskap i Mälaren (i enlighet med propositionen i ämnet). I anledning av uttalandet i motionen, att 1950 års reform varit av mycket begränsad omfattning för Norrbottens och Västerbottens län får kollegiet hänvisa till det yttrande av Norrbottens läns hushållningsällskap, som återgivits i årets statsverksproposition i samband med anslagsäskande rörande ersättning för mistad fiskerätt m. m. (bil. 11 s. 340). Enligt detta yttrande har 1950 års fiskerättslagstiftning redan åstadkommit ett intrång i yrkesfisket, som påverkat dettas struktur. Det är även kollegiets erfarenhet att det intrång, som frifisket vid norrlandskusten förorsakat, är betydande.

Ang. motionen II: 285

Flertalet remissinstanser har avstyrkt motionen men av mycket varierande skäl. Ställningstagandet synes dock i vissa fall vara grundat på en felaktig uppfattning om motionens innebörd.

I flera remissyttranden lämnas en redogörelse för den procedur som tillämpas vid fiskevärderingsnämnderna. Av redogörelserna framgår, att förfarandet icke är detsamma vid alla nämnder. Vid vissa nämnder tillämpas en ordning medförande att de enskilda parternas kostnader för utredningar blir mycket obetydliga. I andra fall däremot ombesörjer sökandena omfattande lantmåteritekiska och andra utredningar, vilket förorsakar dem stora kostnader. Vidare framgår, att de olikartade äganderättsförhållandena i skilda delar av landet återverkar på omfattningen av de nödvändiga utredningarna.

Fiskeristyrelsen samt *ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Kalmar och Blekinge län* hänvisar till lagens bestämmelser om rättegångskostnader och avstyrker motionen.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Hallands samt Göteborgs och Bohus län anser behov av någon lagändring ej föreligga.

Övriga remissorgan har uppfattat motionens syfte vara tillskapande av möjlighet för sökande att i förskott erhålla ersättning för utredningskostnader m. m. Med denna utgångspunkt har i avgivna yttranden anförts följande.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Västernorrlands och Jämtlands län, anför.

Det är otillfredsställande, att sökandena och deras ombud skola nödgas vänta i åratal på ersättning för utgifter och för arbete, som under alla omständigheter skall gottgöras av kronan. Det är även möjligt, att detta förhållande avhåller sökande från att införskaffa utredning, vartill han kunde ha haft fog. På grund härav anser jag, att det finnes skäl för att i ersättningslagen införa bestämmelse därom, att fiskevärderingsnämnd skall äga att på de villkor, som gälla för förskott å fiskerättsersättning, förordna, att förskott skall utgå till sökande för hans kostnader å målet i avräkning på den kostnadsersättning, som slutligen kan komma att fastställas. Ett dylikt stadgande synes ej böra begränsas till vissa slag av kostnader, exempelvis utgifter för utredningar, utan böra gälla alla slag av kostnader, sålunda även ersättning för sökandens eget arbete och tidsspillan samt ombudsarvode. Å andra sidan bör förskott endast få lämnas för havda utgifter och nedlagt arbete men däremot ej för blivande utgifter och kommande arbete. Det lär ej kunna ifrågakomma att upphäva det för kronans ersättningskyldighet stadgade villkoret, att kostnaden skall ha varit skäligen påkallad för tillvaratagande av sökandens rätt, utan det bör ankomma på sökanden att själv bedöma, om en av honom planerad utredning kan anses befogad. I en del fall kan den av sökanden planerade utredningen vara av sådan art, att nämnden finner sig kunna föranstalta därom. I andra fall torde sökanden kunna få en viss ledning för sitt bedömande genom en underhandsförfrågan hos nämndens ordförande.

Även *ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Norrbottens och Västerbottens län* finner det vara en olägenhet att sökandena ofta få vänta länge innan de få betalt för sina stundom ganska stora utgifter och anser att man som botemedel skulle kunna tänka sig en regel liknande den i 11 kap. 66 § 4 mom. vattenlagen.

Liknande synpunkter anföres av *ordföranden i fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Stockholms och Gotlands län*. Denne ifrågasätter dock om icke gällande bestämmelser i 4 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt ger möjlighet för sökanden att erhålla förskott i avräkning å rättegångskostnaderna. *Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Gävleborgs och Uppsala län* gör gällande, att sådan möjlighet föreligger.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för saltsjökusterna av Södermanlands och Östergötlands län anser motionärernas förslag vara synnerligen behjärtansvärt och anser att ersättningar till anlidade sakkunniga möjligen kunde utanordnas av ordförande i nämnd på samma sätt som ersättning kan utanordnas till exempelvis personundersökare i brottmål.

Ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Kalmar och Blekinge län anför följande.

Den stora tidsutdräkten med målens avgörande har givetvis, såsom motionärerna framhållit, medfört att sökandena icke sällan under lång tid få ligga ute med ganska avsevärda kostnader för utredningar av olika slag. Det vill dock synas som om detta beklagliga missförhållande icke lämpligen bör botas genom det i motionen anvisade förfarandet, vilket säkerligen skulle visa sig svårt att tillämpa i praktiken och även ur principiell synpunkt framstår såsom betänkligt. En lättare framkomlig utväg synes vara att den tid, varunder sökanden förskotterat dylika kostnader, i den mån kostnaderna äro ersättningsgilla, beaktas vid bestämmandet av den rättegångskostnadsersättning, som slutligen skall tilldömas sökanden. Härför erfordras ingen lagändring eller andra särskilda åtgärder. I detta sammanhang kan erinras om att sökande med svag ekonomi ha möjlighet att erhålla fri rättegång.

En reform kan icke genomföras enligt de av motionärerna föreslagna linjerna anser *ordföranden i fiskevärderingsnämnden för Mälaren och Hjälmaren*. Enligt hans mening bör den utvägen kunna anlitas att nämnden eller dess ordförande beviljar förskott å blivande ersättning för mistad fiskerätt, dock endast i fall då det står klart att sådan ansökning kan komma att utgå.

Svea hovrätt anför i denna del följande.

Därest det föreligger ett behov av ekonomisk hjälp åt ersättningssökande för att möjliggöra nödiga förberedelser till processen, uppstår frågan om vilken form en sådan hjälp bör få. Motionen ger icke något uppslag härvidlag. Närmast till hands synes ligga att öppna en möjlighet att anordna förskott av statsmedel på den ersättning för rättegångskostnader som kronan skall gälta. Man kan också tänka sig särskilda former för att tillgodose behovet av sakkunnigt biträde på utredningsstadiet, exempelvis att gemensam expertis ställes till förfogande för en grupp ersättningssökande med samma eller likartade rättsförhållanden genom att en sakkunnig person förordnas att biträda dem på statens bekostnad i likhet med vad som nu i vissa fall kan ske för sakägare i vattenmål jämlikt 11 kap. 35 § andra stycket andra punkten vattenlagen. Det är tänkbart att sådana anordningar icke skulle öka utan tvärtom minska statsverkets kostnader för ersättningsprocesserna. Frågan om formen för en eventuell hjälp åt de ersättningssökande måste särskilt utredas.

Utskottet

Den reform av fiskelagstiftningen som genomfördes år 1950 var i många avseenden ganska genomgripande. För att uppnå de syften som eftersträvades, framför allt att skapa enklare och mer allmängiltiga bestämmelser om rätten till fiske, var det oundvikligt att lagstiftningen i vissa fall kom att medföra intrång i bestående fiskerätt. Vid den nya lagstiftningens tillkomst rådde enighet om att ersättning skulle utgå i de fall då genom lagstiftningen uppkommit skada i något hänseende, och genom lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt m. m. reglerades i vilka fall ersättning skulle utgå samt hur den skulle bestämmas. Enighet rådde

även om att vid ersättnings bestämmande skulle beaktas ej blott den skada vederbörande lidit utan även de fördelar den nya lagstiftningen kunde ha medfört för den ersättningsberättigade.

Med hänsyn till att såväl departementschefens förslag som riksdagens beslut innebar en icke obetydlig utökning av rätten till frifiske i förhållande till vad fiskerättskommittén föreslagit, kan den av kommittén gjorda uppskattningen, enligt vilken ersättningsbeloppen ej kunde förväntas överskrida två miljoner kronor, icke ställas i relation till de belopp som nu yrkats. Uppenbart är dock att ingen vid lagstiftningens tillkomst förutsåg att ersättningsbeloppen skulle bli av den storleksordning som anges i motionen II: 264 och som i ärendet vitsordats av kammarkollegiet. Av vilken orsak ersättningarna kommit att röra sig om dessa stora belopp torde icke vara möjligt att fastslå utan en närmare undersökning av ett större antal avgöranden i mål om ersättning för mistad fiskerätt. En sådan undersökning bör enligt utskottets mening kunna klarlägga vilka principer, som i allmänhet ligger till grund för beräkningarna av värdet av den förlorade fiskerätten.

De ersättningar som regleras av lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. är av engångsnatur. Bortsett från ersättningar till följd av en år 1956 beslutad ändring av 11 § lagen om rätt till fiske har alla ersättningsanspråk redan väckts, och sedan alla anspråk prövats kommer lagen om ersättning för mistad fiskerätt icke längre att ha någon självständig funktion att fylla. Nu nämnda förhållanden sätter sin prägel på bedömningen av frågan om möjligheten att genom ändringar i 1950 års lagstiftning nedbringa statsverkets kostnader i anledning därav.

I likhet med bl. a. kammarkollegiet anser utskottet att det icke kan ifrågakomma, att nu ändra vare sig lagarna om gräns mot allmänt vattenområde och lagen om rätt till fiske eller lagen om ersättning för mistad fiskerätt, på sådant sätt att de principer som ligger till grund för lagarna rubbas. För att åstadkomma någon ändring beträffande ersättningsbeloppen återstår då endast att undersöka huruvida sistnämnda lag tillämpats på ett sätt som icke avsågs vid dess tillkomst och att genom förtydliganden i lagen eller med stöd av lagen utfärdade författningar eller på annat sätt söka få en ändring till stånd.

Ehuru utskottet sålunda finner begränsade möjligheter föreligga att nu påverka storleken av ersättningsbeloppen anser utskottet den genom *motionerna II: 264* och *II: 596* väckta frågan om begränsning av ersättningsbeloppen för mistad fiskerätt vara förtjänt av den största uppmärksamhet. Utskottet kan dock icke dela det i *motionen II: 596* framställda yrkandet om avslag å förslaget om anslag till ersättning för mistad fiskerätt under kommande budgetår. Det är även att märka, att Kungl. Maj:t och kronan oberoende av anslag är pliktig att utgiva av fiskevärderingsnämnd eller högre instans utdömda belopp.

Enär de med stöd av lagen om ersättning för mistad fiskerätt utgivna

beloppen utgör skadestånd och icke köpeskillning för berörda vattenområden kan utskottet ej heller tillstyrka det andra yrkande som framställts i *motionen II: 596*.

I *motionen II: 264* har gjorts gällande, att i varje fall berörda sakägare ej haft klar för sig innebörden av vissa vid lagens tillkomst gjorda uttalanden om att vid bestämmandet av ersättning skulle beaktas ej blott den förlust som uppkommit för den enskilde rättsägaren utan även de fördelar som den nya lagstiftningen i olika hänseenden givit honom. För att undvika varje tveksamhet om lagens innebörd och förhindra en praxis enligt vilken ersättning utgår efter andra och frikostigare regler bör enligt motionärens förslag i lagens 1 § införas ett tillägg varigenom fastslås att endast nettoförlusten skall ersättas. En sådan lagändring skulle enligt motionärens mening endast innebära ett förtydligande av lagen och därför ej kunna väcka några principiella betänkligheter.

Enligt motionärens förslag skall vid ersättnings bestämmande »beaktas ej blott den förlust av fiskerätt som ägaren vidkännes utan även den utvidgning av rätten till fritt eller enskilt fiske som ägaren må hava vunnit».

Av de uttalanden som gjordes vid lagens tillkomst anser utskottet framgå, att lagstiftaren avsåg att principen om kvittning mellan skada och nytta skulle tillämpas om för en och samme ägare gränsen för det enskilda vattenområdet på ett ställe förskjutits inåt och på ett annat ställe utåt. Remissinstansernas yttranden i anledning av *motionen II: 264* ger, möjligen med ett undantag, uttryck åt samma uppfattning. Av yttrandena framgår även att lagen nästan undantagslöst tillämpas på detta sätt. Utskottet är på grund härav ej övertygat om behovet av en lagändring för detta fall.

Motionärens förslag innebär emellertid, att vid ersättnings bestämmande skall beaktas även den ökade rätt till fritt fiske som sökanden vunnit. Att lagstiftaren ej var främmande för att tillämpa kvittning även i detta fall framgår av bl. a. det av motionären citerade uttalandet av tredje lagutskottet år 1950. Mot tillämpningen av en sådan princip har gjorts gällande att den innebär, att den ersättningssökande får betala för en allmansrätt som de flesta åtnjuter utan någon betalning. Enligt utskottets mening kan en sådan invändning vara berättigad i vissa fall. Utskottet anser dock alltså att det i många fall måste vara rimligt att åtminstone i viss mån beakta, att sökandens rätt till fiske, även om denna rätt till följd av 1950 års lagstiftning ändrats till sitt formella innehåll och numera delvis består i rätt till fritt fiske, icke undergått sådan ändring att sökandens möjligheter att utnyttja fisket försämrats. Utskottet hänvisar därvid till kammarkollegiets uttalanden i utlåtande till utskottet i detta ärende.

Av viss betydelse då det gäller att taga ställning till huruvida ökad rätt till fritt fiske skall beaktas vid bestämmandet av ersättning för mistad fiskerätt, är vilka principer som i övrigt ligger till grund för beräkningen av värdet av den förlorade fiskerätten. Enligt utskottets mening spelar dessa

principer större roll för ersättningsbeloppens storlek än de principer som tillämpas i det av motionären påtalade hänseendet. Såsom utskottet inledningsvis uttalat bör en undersökning av ett större antal avgöranden i ersättningsmål kunna utvisa vilka principer som tillämpas.

En fråga, som icke kan lämnas åsido i detta sammanhang är det sätt varpå kronans talan bevakas i mål om ersättning för mistad fiskerätt. Efter 1957 års reform har kronan ställning av part och kan fullfölja talan mot fiskevärderingsnämnds avgörande. Beträffande många frågor torde anledning föreligga att talan prövas i högre instans, särskilt med tanke på de stora belopp varom här är fråga. Av anförda skäl är det angeläget att kammarkollegiet — som för kronans talan i mål av detta slag — tillförsäkras högt kvalificerad och tillräcklig personal ävensom i övrigt tillräckliga ekonomiska resurser för att på bästa sätt kunna tillvarataga kronans rätt. Det anförda innefattar icke någon anmärkning mot kollegiet för att icke på bästa sätt söka fullgöra sina uppgifter enligt förevarande lagstiftning.

Utskottet anser att den i *motionen II: 264* behandlade frågan bör närmare övervägas inom Kungl. Maj:ts kansli. I samband därmed bör emellertid även göras en undersökning beträffande de i ersättningsmål tillämpade principerna i övrigt för beräkning i olika fall av värdet av den förlorade fiskerätten samt huruvida dessa principer står i överensstämmelse med lagen och dess motiv. Vidare bör övervägas om något kan göras för att ytterligare öka kronans möjligheter att tillvarataga sin rätt. Undersökningen bör verkställas så snabbt att eventuella förslag till åtgärder i anledning därav kan föreläggas höstriktsdagen år 1960. Vid avgörandet av huruvida några åtgärder i form av ändringar i 1950 års lagstiftning skall föreslås bör beaktas vad utskottet här ovan anført om svårigheterna att nu reformera denna lagstiftning.

I *motionen II: 285* har berörts den år 1957 genomförda reform varigenom dels kronan erhöll ställning av part och fick rätt att fullfölja talan mot fiskevärderingsnämnds avgörande, dels nämnderna ombildades till domstolar. Reformen åsyftade icke att försämra de ersättningsberättigades rätt till ersättning. Avsikten var endast att ge kronan bättre möjligheter att tillvarataga sin rätt samt att göra förfarandet snabbare och därmed även billigare.

Av till utskottet inkomna remissyttranden framgår, att ett något olika förfarande tillämpas vid olika fiskevärderingsnämnder. På grund härav varierar sökandenas kostnader i hög grad. Utskottet anser, att lantmäteritekniska och fiskeritekniska undersökningar i första hand bör verkställas genom kammarkollegiets försorg. Härigenom kan sökandens kostnader i många fall nedbringas. Det kan dock naturligtvis icke förmenas sökanden att på motpartens -- kronans -- bekostnad göra egna undersökningar till

bemötande eller komplettering av genom kollegiets försorg anskaffad utredning.

Motionärernas önskemål synes vara att sökanden skall få möjlighet till ersättning för utgifter för anlitate egna sakkunniga och att dessa ersättningar i avbidan på målets avgörande skall kunna utgå såsom förskott.

Sökandens utgifter för anlitage av sakkunniga, däribland även advokat eller annat ombud, är att hänföra till rättegångskostnad. Enligt 4 § 4. lagen om ersättning för mistad fiskerätt skall kronan — bortsett från det fall att sökanden gjort sig skyldig till försummelse i sin processföring eller att kostnaden ej varit påkallad för tillvaratagande av hans rätt — alltid ersätta sökande dennes kostnader vid fiskevärderingsnämnd.

Den gällande lagstiftningen ger sålunda sökande den rätt motionärerna åsyftar, men ersättning torde ej kunna utgå förrän fiskevärderingsnämnd meddelat dom i målet. Sökanden äger alltså ej uppbära förskott å utrednings- eller andra rättegångskostnader. Dessa kostnader kan uppgå till betydande belopp, och det tar ofta lång tid innan målen blir avgjorda. Utskottet delar därför den av flera remissinstanser uttalade uppfattningen att möjlighet bör beredas sökande att erhålla förskott å kostnad som nu nämnts. Hur bestämmelserna härför närmare skall utformas anser utskottet bör bli föremål för närmare utredning. I syfte att begränsa kostnaderna bör, såsom Svea hovrätt föreslagit, övervägas om en anordning liknande den i 11 kap. 35 § andra stycket andra punkten vattenlagen kan ifrågakomma.

Vid nyssnämnda utredning bör enligt utskottets mening jämväl övervägas åtgärder för åstadkommande av en likformig och ur ekonomisk synpunkt lämplig handläggningsordning vid skilda fiskevärderingsnämnder.

Vad som anföres i *motionen II: 597* och därtill hörande delar av *motionen II: 596* utgör i stort sett en upprepning av synpunkter som framfördes i de i anslutning till 1950 års lagstiftning väckta *motionerna II: 423* och *424*. Utskottet uttalade då (utlåtande nr 22/1950), att utskottet icke kunde dela motionärens uppfattning om det gällande rättsläget och om innebörden av den s. k. allemansrätten samt om rättsverkningarna av lagstiftningen om gräns mot allmänt vattenområde och rätt till fiske.

Utskottet vidhåller detta sitt uttalande och avstyrker *motionen*.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört i anledning av *motionen II: 264*;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört i anledning av *motionen II: 285*;

C. att motionerna II: 596 och II: 597 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 april 1960

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Grym, Georg Carlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Alexanderson*, Ake Larsson och Wirmark;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, fru Torbrink, herrar Andersson i Ryggestad, Wachtmeister, Johansson i Öckerö*, Grebäck och Turesson.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Handwritten line of text.

Handwritten text, possibly a name or title.

Handwritten text, possibly a signature or name.

Main body of handwritten text, appearing to be a list or detailed notes.

Handwritten text at the bottom of the main section.